

A historical map of Daleszyce, Poland, showing the town and surrounding areas. The map is overlaid with text. The town is labeled 'DALESZYCE' in large, bold, black letters. Other labels include 'Dworzysko', 'Wytostwo', 'Za kościołem', 'Pod Barbara', 'szaków', 'D67', 'D62', 'E35', 'E31', 'E29', 'E30', 'E26', 'E27', 'E24', 'E23', 'E22', 'E21', 'E20', 'E19', 'E18', 'E17', 'E16', 'E15', 'E14', 'E13', 'E12', 'E11', 'E10', 'E9', 'E8', 'E7', 'E6', 'E5', 'E4', 'E3', 'E2', 'E1', 'D81', 'D80', 'D79', 'D78', 'D77', 'D76', 'D75', 'D74', 'D73', 'D72', 'D71', 'D70', 'D69', 'D68', 'D66', 'D65', 'D64', 'D63', 'D62', 'D61', 'D60', 'D59', 'D58', 'D57', 'D56', 'D55', 'D54', 'D53', 'D52', 'D51', 'D50', 'D49', 'D48', 'D47', 'D46', 'D45', 'D44', 'D43', 'D42', 'D41', 'D40', 'D39', 'D38', 'D37', 'D36', 'D35', 'D34', 'D33', 'D32', 'D31', 'D30', 'D29', 'D28', 'D27', 'D26', 'D25', 'D24', 'D23', 'D22', 'D21', 'D20', 'D19', 'D18', 'D17', 'D16', 'D15', 'D14', 'D13', 'D12', 'D11', 'D10', 'D9', 'D8', 'D7', 'D6', 'D5', 'D4', 'D3', 'D2', 'D1'. The map shows a grid of streets and fields, with a river or stream running through the center. The text is in a bold, sans-serif font, with some parts in white with a black outline and others in black with a white outline. The background is a sepia-toned historical map.

Dariusz Kalina

Materiały do dziejów miasta i gminy Daleszyce

cz. 13

Wieś Słopiec

Daleszyce 2023

Wydawca:
Urząd Miasta i Gminy w Daleszycach
26-021 Daleszyce, pl. Staszica 9
NIP: 657-18-95-708
gmina@daleszyce.pl

Redakcja: Piotr Ferens

Projekt okładki: Adam Malicki

Opracowanie graficzne, skład i druk:
Studio Reklamy ADfactory Konrad Kraska
25-369 Kielce, ul. Żeromskiego 13
NIP: 657-292-77-29
adfactory.reklama@gmail.com

ISBN: 978-83-969562-0-0

© Wszystkie prawa zastrzeżone – Dariusz Kalina; Urząd Miasta i Gminy w Daleszycach.

Z przyjemnością oddajemy w ręce Państwa „Materiały do dziejów miasta i gminy Daleszyce”. To znaczący materiał historyczny dotyczący naszej Małej Ojczyzny. Na kartach 18 publikacji autor przywraca odległą historię wielu miejscowości z którymi spojrzenie na dzisiejszą gminę, w XXI wieku, staje się prawdziwe i pełne. Wiele ciekawych informacji będzie zapewne dla czytelnika zaskakujących. Zachęcam do lektury i rozwijania wyobraźni historycznej o tym, skąd nasze korzenie, o ziemi, na której się urodziliśmy, którą zamieszkujemy, o miejscach, gdzie pracujemy i wypoczywamy, a które to miejsca przed wiekami zamieszkiwali nasi przodkowie! Życząc miłej lektury, wierzę, że w wielu czytelnikach odezwie się pasja historyka.

Dariusz Metoniński

Pieczęć okrągła (30 mm.) wyobraża na tarczy wagę. W otoku napis bardzo uszkodzony ..... DALESECE.....
Pieczęć wyciśnięta na dokumencie z 1789 r. (Pieczęcie miast dawnej Polski, Wiktor Wittyg, Kraków-Warszawa 1905)

SŁOPIEC

Obecnie wieś Słopiec obejmuje dawne wsie *Słopiec Rządowy* (dawniej własność bi-skupstwa krakowskiego leżącą na północnym brzegu rzeki) oraz starszą od niej wieś *Słopiec Szlachecki* (leżąca na południowym brzegu, dawniej należąca do dóbr rycerskich Szczecno). W wieku XIX w. powstał w wyniku regulacji gruntów jeszcze *Słopiec Rządowy-Kolonia*. Co ważne, dokładnie w tym miejscu znajdowała się granica powiatu wiślickiego (Słopiec Szlachecki) oraz powiatu szydłowskiego (Słopiec Rządowy).

Herb Jelita.

Nazwa wsi pochodzi zapewne od słowa *stóp, słopiec*, określające *potrzask, łapkę na ryby*, słów częstych użyciu w XV stuleciu¹.

Z pewnością nadali ją temu miejscu poddani dziedziców dóbr Szczecno, Ujny i Trzemosna, pochodzący z rycerskiego rodu Nagociców – Jelitczyków. Przedstawiciele tego rodu zostali osadzeni w połowie XIII w. w rejonie Mokrska Dolnego, gdzie wzniesli swoje gniazdo z dworem obronnym, z kaplicą dworską i murowanym, romańskim kościołem parafialnym. Jego gałęzie trafiły w inne rejony pogranicza ziemi krakowskiej i ziemi sandomierskiej, w tym pod Chęciny, do wsi Łukowa. Pierwszym jej dziedzicem był Klemens Andrzej o przydomku Jelitko, podczaszy krakowski (1376-1379), kasztelan czechowski (1385-1412), zmarły na przełomie 1412 i 1413 roku².

W 1408 r. zdecydował się z żoną i synami na ufundowanie kościoła parafialnego w Łukowej³. W odnośnym dokumencie fundacyjnym opisany został fundusz na utrzymanie kościoła i jego potrzeb. Wieś Szczecno i towarzysząca jej osada rybacka Słopiec znajdowały się na terenie powiatu wiślickiego i tym samym podlegała pierwotnie parafii w Pierzchnicy, której kolatorem był król Polski. Dobra te działem rodzinnym otrzymał w 1413 r. Niemierza Jelitko, sędzia grodzki chęciński.

Herb Wąż.

Następnie w połowie XV stulecia majątek przeszedł w ręce rodziny Borków herbu Wąż. Niestety wsi Słopiec nie wymienia Jan Długosz w księdze *Liber beneficiorum*, źródła opisującego stosunki własnościowe w połowie XV w. Milczą na jego temat również dokumenty powstałe w tym czasie, które wymieniają sąsiednie Szczecno i Trzemosna.

Dobra Szczecno wraz ze Słopcem (lub ich część), mogły przejść na własność starostwa szydłowskiego w XV w. Starania w tym kierunku czynił Mikołaj Kurozwecki starosta szydłowski, który w 1474 r. otrzymał od króla Kazimierza Jagiellończyka 400 florenów węgierskich

- 1 A. Bruckner, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Warszawa 1989, s. 500. por. D. Kopertowska, *Nazwy miejscowe...*, ss. 133, 143, 144.
- 2 F. Sikora, A. Świerzawski, hasło: *Klemens z Mokrska*, PSB t. 21, s. 604.
- 3 A. Boniecki, *Herbarz polski*, t. 13, Warszawa 1899, s. 311, t. 16, s. 124: SGKP t. 1, ss. 820-821.

płaconych przez rok i 100 grzywien ze podatku zwanego *stacja* odbieranego z wsi królewskich należących do tenuty szydłowskiej⁴.

Swoje racje względem tego miejsca przedstawił również dwór biskupów krakowskich. W 1499 r. przed sądem biskupa Jana Rzeszowskiego w Krakowie wystąpił Jan Maleszowski herbu Gryf, dziedzic na Maleszowie, w sprawie zwrotu depozytu w wysokości 20 zł węgierskich nieletnim Borkom ze Szczecna, których opiekunem był starosta kurzelowski Krystyn Minoski⁵. Nie znamy szczegółów decyzji tego sądu, ale od tego czasu na północnym brzegu rzeki, należącym do biskupstwa krakowskiego gruncie, powstaje nowa osada młynarska z gruntem. Podlegać będzie ona parafii w Daleszycach, a pod względem gospodarczym staroście zarządzającemu kluczem kieleckim. W kolejnych dziesięcioleciach giną ślady po szlacheckiej osadzie Słopiec leżącej na południowym brzegu rzeki. Wydaje się jednak, że Borkowie utrzymali się w posiadaniu wsi i dóbr Szczecno.

Niewykluczone, iż w tym czasie zainteresowali się występującymi na tym terenie złożami rud żelaza mieszkańcy dwóch okolicznych miast królewskich należących do starostwa szydłowskiego, to jest Pierzchnicy i Szydłowa. W ich pozyskaniu swoje zainteresowanie w pewnym momencie wyrazili mieszkańcy królewskiego miasta Szydłów, którzy zdecydowali się płacić stację z gruntów wsi Szczecno i Ujny *do zamku, która za nieboszczyka p. Szydłowieckiego*⁶, *dzierżawcę natenczas, jest u KJM uproszona, to jest owies, kury, jajca, jałowicę na przyjazd JKM do Szydłowa*⁷.

Ze strony starostów szydłowskich czyniono zatem starania, aby przejąć kontrolę nad terenami pogranicza powiatów szydłowskiego i checińskiego. Były one bardzo słabo zaludnione i zagospodarowane, a znajdujące się w tym miejscu złoża naturalne nie były wykorzystywane przez dotychczasowych użytkowników. Dlatego starali się przejąć te tereny wykorzystując brak dokumentów potwierdzających posiadanie dóbr Szczecno do rodu Borków.

Owe rudy żelaza na terenach znajdujących się pod jurysdykcją starosty szydłowskiego mogły być zagospodarowane przez obywateli królewskiego miasta Szydłów. W tym kierunku szedł zamiar starosty Krzysztofa Szydłowieckiego, który w 1523 r. wydał artykuły jakimi mają się rządzić cechy: kowali, żeleźników, powroźników, kołtarzy, mieczników, rymarzy, siodlarzy, kapeluszników, kołodziejów i bednarzy⁸.

Z późniejszych wydarzeń należy sądzić, iż Borkowie trzymali owe dobra.

4 *Matricularum Regni Poloniae Summaria*, t. 1, wyd. T. Wierzbowski, J. Sawicki, I. Sułkowska, J. Płocha, Warszawa 1905, nr 1119.

5 *Region Kielecki w Episkopaliach Krakowskich*, cz. 1, oprac. W. Urban, poz. 4, k. 139v-140 r. mps

6 Krzysztofa Szydłowieckiego, kanclerz wielki koronny, zmarły w 1532 r.

7 *Lustracja województwa sandomierskiego 1564-1565*, wyd. W. Ochmański, Wrocław-Warszawa-Kraków 1963, s. 153.

8 *Matricularum Regni Poloniae Summaria...*, t. 4, nr 4109.

Z lustracji powiatu chęcińskiego z 1565 r. wiadomo, że dziedzicami wsi Szczecna i Ujny, byli wówczas bracia Stanisław i Sebastian. Dokonali zapisu dziesięciny na rzecz biskupstwa krakowskiego, zarówno z ról dworskich jak i kmiecych. W ten też sposób dowiadujemy się, że w Szczecnie znajdował się również dwór lub folwark.

W rejestrze poborowym z 1579 r. jako dziedzic Słopieckiej Woli wymieniony został Stanisław Borek z bratankami⁹. Ich pobyt na tym terenie potwierdzono w 1615, a w 1629 r. *Szczecno, Ujny i Słopiec ...przedtym PP. Borków, a na ten czas Imci P. Jana Skarbka Kozietułskiego*¹⁰.

Jan Kozietułski z Kozietuł herbu Abdank (ur. ok. 1550- zm. po 1635) był dziedzicem na Kozietułach Wielkich. Bardzo niewiele o nim wiadomo, ale wiemy, że zdecydował się ufundować murowaną kaplicę pw. Marii Magdaleny przy kościele parafialnym w Daleszycach¹¹.

Zapewne drogą kupna dobra Szczecno przeszły w dom rodziny Toporczyków, z których Krzysztof Hinek już w 1621 r. posiadał w okolicy pewne dobra. W jego lub może już jego potomków rękach znajdowały się te dobra podczas lustracji w 1663 r.¹² W 1676 r. jako jego właściciela wskazano niejakiego Pisarskiego, zapewne tożsamego z Mikołajem Pisarskim herbu Szreniawa z Krzyżem, naznaczonym przez Sejm 1678 r. na komisarza do lustrowania powiatów chęcińskiego i żarnowskiego¹³.

J. Wiśniewski, autor monografii kościołów w dekanacie stopnickim stwierdził, iż Szczecno należało najpierw do Borków a potem jego właścicielami byli Koniecpolscy i Kochanowscy, *którzy wystawili pałac w Pierzchniance*¹⁴.

Po połowie XVII w. pojawili się na tym terenie nowi właściciele – Kochanowscy herbu Korwin (Ślepowron). Jako pierwszych odnotowano 1681 r. małżonków Jacka i Zofię Kochanowskich¹⁵, a następnie Stanisława Kochanowskiego, rotmistrza królewskiego, łowczego stężyckiego (1726-1731), kasztelana poanieckiego (1731-1737), kasztelana radomskiego (1737-zm. 1756).

Zapewne Stanisław Kochanowski posiadał dobra Szczecno w końcu XVII w. Był dwakroć żonaty. Pierwszą jego małżonką była Krystyna z Ożarówskich, wdowa po Sewerynie Gołuchowskim, z którą chyba nie miał potomstwa. Drugą jego żoną Anna Maria z Ankwiczów wydała na świat dwie córki i trzech synów.

9 *Polska XVI wieku pod względem geograficzno-statystycznym*, t. 3, *Małopolska*, opr. A. Pawiński, [w:] Źródła Dziejowe, t. 14, Warszawa 1886, s. 225.

10 AGAD, *Lustracje*, oddz. 18, t. 33, k. 137v.

11 D. Kalina, *Dzieje i zabytki* [w:] *Gmina Daleszyce. Dzieje i Zabytki małych Ojczyzn*. Wyd. II, pod red. R. Mirowskiego. Kielce 2003, s. 67.

12 A. Boniecki, *Herbarz polski...*, t. 7, s. 281-283; *Lustracja województwa sandomierskiego 1664-1664*, cz. 1, wyd. H. Oprawko, K. Schuster, Kraków 1971, cz. 2, s. 53.

13 W. Kowalski, *Miasto i parafia Pierzchnica w czasach staropolskich*, [w:] *Parafie gminy Pierzchnica...*, s. 32; K. Niesiecki, *Herbarz polski*, wyd. J. N. Bobrowicz, t. 8, Lipsk 1839, s. 315.

14 J. Wiśniewski, *Historyczny opis kościołów, miast, zabytków i pamiątek w stopnickim*, Marjówka Opoczyńska 1928, s. 204.

15 AP w Kielcach, RGR, sygn. 4707.

Mieszkali w tym czasie w Lubani, wsi pod nieodległym Chmielnikiem, gdzie funkcjonowała tu kaplica dworska (poświadczona w 1748 r.). Religijna atmosfera domu Kochanowskich promieniowała na całą okolicę. Anna Joanna Kochanowska po ukończeniu pobytu w szkole zakonnej w klasztorze buskim postanowiła przywdziać welon zakonny – została norbertanką i po obłóczynach w 1747 r. przybrała imię zakonne Konstancja. Z czasem (1784) została przełożoną buskiego zgromadzenia, zapisała się jako wielka reformatorka tego miejsca. Z jej braci Józef Walenty został proboszczem w parafii św. Jana w Warszawie, Franciszek Ksawery otrzymał od Franciszka Kochanowskiego część olbrzymiego majątku po Konięcpolskim. Dobra Szczecno z Pierzchnianką otrzymał Leon po śmierci ojca w 1756 r.

Leon Kochanowski prowadził znakomitą karierę urzędniczą - był cześnikiem (1766-1770), podstolim (1770), podczaszym (1770-1773), stolnikiem (1773-1787) i chorążym sandomierskim (1787-1812); a także posłem na sejm w 1786 r., uczestnikiem insurekcji kościuszkowskiej. Żonaty był z Marianną z Rostworowskich herbu Nałęcz (zmarła w 1815r. pochowana na cmentarzu w Pierzchnicy), z którą miał córkę Annę (wydana za 1' Józefa Wolskiego, 2' Mikołaja Sołtyka) oraz czterech synów: Ignacego, Antoniego, Hieronima i Michała¹⁶. Jego posiadłości obejmowały wsie: Gierczyce, Lubanię, Suchowolę, Podgajek, Przytyk oraz dobra Szczecno złożone wówczas z wsi: Borków, Czarna, Nowa Huta i Stara Huta, Kaczyn, Słopiec Szlachecki, Szczecno i dwóch części Pierzchnianki. Prowadził aktywną gospodarkę w swoich dobrach, obok innych już istniejących zakładał osady przemysłowe: Korwin i Leonów. Rozwinął produkcję żelaza, produkowanego w oparciu miejscowe rudy i węgiel drzewny kurzony w lasach należących do majątku. Zarząd dotyczący produkcji żelaza umieszczony był w Borkowie, rezydencja właściciela znajdowała się w Szczecnie, ale w Pierzchniance również znajdował się dwór, konsekwentnie przez potomnych nazywany „pałacem Kochanowskich”.

Leon zmarł w 1812 roku. Majątek nie został chyba przez niego podzielony i pozostał w dyspozycji wdowy, a po jej zgonie (w 1815) zarządzali nim synowie. Jego części były przez nich chętnie wydzierżawiane¹⁷. Dość nieoczekiwanie, w 1826 r. dziedzicem Lubani wykazany został jego stryj, Hieronim Kochanowski, od którego zakupił dobra Lubania Ignacy Humnicki¹⁸.

Słopiec Rządowy stanowił własność biskupstwa krakowskiego. Położony był nad rzeką Belnianką, przez którą prowadzono drogę w postaci brodu, a po wzniesieniu pierwszego w historii młyna powstała możliwość poprowadzenia drogi po grobli i przerzuconym drewnianym moście. Wiadomo, że wieś leżała na szlaku prowadzącym z południa w kierunku Nowej Słupi i Świętego Krzyża, a także w kierunku Bodzentyna i Wąchocka na Łżę. W wieku XVI stanowiła odnogę szlaku przegonu byłą z Wołynia na Śląsk¹⁹.

16 A. Boniecki, *Herbarz polski...*, t. 10, ss. 200, 285.

17 Rodzina już wcześniej skoligacona była z rodziną Leona Kochanowskiego: w roku 1724 Seweryn Kochanowski pojął za żonę Katarzynę Nowosielską. Rodzina ta otrzymała w roku 1791 indygenat i herb Sas.

18 Hieronim Kochanowski przystąpił wówczas do Towarzystwa Kredytowego, AP Kielce. RGR, sygn. 4707.

19 J. Pazdur, *Dzieje Kielc do 1863 roku*, Kraków 1963, s. 51.

Był to dość ważny trakt, przy którym lokowano miasto Daleszyce na prawie niemieckim w 1570 r. Gdy wytyczano rozległy rynek, główny plac miasta, włączono go w układ ulic jako ulicę Słopecką stanowiącą główną ulicę miasta. W biskupim Słopcu powstał młyn, w którym mogły być mielone słody mieszczan słody²⁰. Silny związek tego młyna z nowo powstałym miastem podkreśla przeniesienie dziesięciny z ról znajdujących się w Słopcu (biskupim) pobieranej dotąd przez biskupów krakowskich na rzecz plebana daleszyckiego, co zostało zawarte w przywileju lokacyjnym²¹. Poza tym niewykluczone, że w owym młynie mielono również korę dębową, niezbędną w ówczesnym procesie garbowania skór wołowych.

Na uwagę zasługuje wielki las ciągnący się pomiędzy Sukowem, Marzyszem, Daleszycami zachowany do dnia dzisiejszego²². Nie dziwi nas, iż w 1635 r. odnotowany został w Słopcu tartak produkujący bale i deski na potrzeby biskupów²³.

Dwór biskupi w Kielcach musiał zwrócić uwagę na te czynniki, w stosunku do bardzo słabo zagospodarowanego dotąd terenu. Najpierw postanowiono budowę młyna nad Belnianką, naprzeciwko Słopca Szlacheckiego, zapewne również karczmę biskupą, dzięki której możliwa była obsługa i kontrola wspomnianego traktu handlowego. Dopiero jednak w *Księdze dochodów beneficjów diecezji krakowskiej* z 1529 r. wzmiankowany został po raz pierwszy młyn zwany *Słopiec* (Słopyecz). Wówczas dawał na rzecz biskupa krakowskiego 20 korców mąki i 2 ½ grzywny czynszu rocznego w gotówce oraz dodatkowo 4 grzywny czynszu i 30 groszy tytułem dziesięciny z łąnów kmiecych położonych w Słopcu²⁴.

W teksie lustracji 1635 r. czytamy: *Na teźże rzece (Belniance) poniżej jest dobry staw. Siedzi na nim młynarz nazwany Słopecki. Czynszu nie płaci, na miarach także jest. Wieprze karmić powinien. Robotę do dwora jako i insi młynarze odprawować (...). Przy tym młynie jest piła, do której mu powinni ze dwora kłaść tramy na tarcice, za pracą bierze sobie trzecią tarcicę, a dwie do dwora oddawać (...). Piłę powinno mu dać ze dwora, te staw opodal zalewam spust tam bywa dobry. Spuszcza się we trzy, we cztery lata. Dostają w nim leszczów, Szczuk i inszych ryb różnych. Niżej stawy pana Kozietułskiego. Dziesięcina po tym młynie należy plebanowi daleskiemu*²⁵.

Rodzina Słopeckich była mocno rozrodzona w tym czasie w Daleszycach. Osada podlegała może prawu miejskiemu i parafii miejscowej. Jej dzierżawcą w latach 1638-1668 był Jan Słopecki²⁶.

20 W 1635 r. dochód pobierany od produkcji piwa i gorzałki na terenie miasta Daleszyce wynosił aż 650 florenów (w Kielcach 400), a produkcji miodu 219, od rzeźników 6 florenów, a czynsz z wszystkich gruntów ornych i 225 domów wynosił ogółem 200 florenów, *Inwentarz klucza kieleckiego biskupstwa krakowskiego z 1635 roku*, wyd. J. Muszyńska, Kielce 2012, s. 16.

21 Biblioteka Ossolińskich we Lwowie, rkps nr 93, 125-126.

22 Archiwum Państwowe w Kielcach, Okręgowy Urząd Ziemi w Kielcach, [Akta dotyczące majątku leśnego] Słopiec Rządowy, pow. kielecki, gm. Szczecno [leśna gospodarka] (1929), sygn. 21/105/0/19/6589.

23 *Inwentarz klucza kieleckiego biskupstwa krakowskiego z 1635 roku*, wyd. J. Muszyńska, Kielce 2012, s. 68.

24 *Księga dochodów beneficjów diecezji krakowskiej z roku 1529* (tzw. *Liber retaxiatonum*), wyd. Z. Leszczyńska-Skrętowa, Wrocław-Warszawa-Kraków 1968, ss. 23, 24.

25 *Inwentarz klucza kieleckiego biskupstwa krakowskiego z 1635 roku...*, s. 68.

26 W. Kowalski, *Struktura społeczna szlachty i struktura własności*, [w:] Stefan Czarniecki, *Żołnierz-Obywatel-Polityk*, pod red. W. Kowalskiego, Kielce 1999, s. 154. Rodzina Słopeckich w aktach kościoła w Daleszycach

Młyn ten wraz z gruntem podlegał pod względem gospodarczym do folwarku we wsi Górno. Po tzw. „potopie” szwedzkim w 1665 r. po przeprowadzonej reorganizacji gospodarczej na terenie klucza kieleckiego powstały tzw. wójtostwa. Wójtostwo Słopiec objęło dawny młyn z gruntem oraz tereny zwane dawniej Szkodą.

W celu administrowania tym mająteczkiem zbudowano w *Słopcu biskupim* niewielki dwór. W roku 1662 wójtostwo to było w dzierżawie u Jana Słomnickiego, a sam dwór u niejakiego Pełowskiego²⁷. Niedługo potem umowę dzierżawną zmieniono, w wyniku czego jako posiadacz dzierżawy w latach 1662-1676 został wymieniony Piotr Olewiński, łowczy różański, żonaty z córką Stanisława Czechowskiego (zmarł ok. 1651) i jego żony Elżbiety. Otrzymał od niej dobra Szewce pod Chęcunami, gdzie kontynuował produkcję węgla drzewnego do kuźnic biskupich, ale chyba nie mieszkał tam na stałe. Posiadł w dzierżawę sąsiednie wsi Zgórsko, którą przejął od Beniamina Grabkowskiego po 1668 r., i tam też się zapewne przeniósł. Samą wieś Szewce wydzierżawił Rojowskiemu, który to w latach 1673–1676 wykazany jest jako jej posesor²⁸.

W opisie zawartym w lustracji klucza kieleckiego 1789 r. wzmiankowane jest wójtostwo Szkodą położone pod wsią klasztorną Marzysz obejmujące karczmę pod wsią. Zostało ono nadane przywilejem biskupim Kajetana Sołtyka w 1780 r. Franciszkowi Feliksowi Krzyżanowskiemu. W teksie zapisano, że *pola ma 3, łąki 2, dziesięcina do księży wikariuszy oprócz niwki z której dziesięcina do kościoła parafialnego należy*²⁹. I dalej: *młyn przy tartaku będący, na stawie o jednym kole i jednym kamieniu, znacznej reparacji potrzebuje, który ze skarbu nadany jest balarzowi z wydzielonym gruntem oraz z obowiązkiem mienia dozoru nad tartakiem uprzętaniam tramów, na potrzeby i skarbowe (...). Karczma w Słopcu wjezdna na trakcie chmielnickim, do której wrota stoczyste z tarcic na biegunach drewnianych, obok tych fortka do sionki na zawiasach, hakach, w której powała i podłoga z okrajków, komin na legarach wylepiony, z tej do izby szykowej drzwi na zawiasach, hakach, z antabami dwiema, w izbie okna dwa w ołów oprawne, w których kwater otwieranych dwie z okuciem. piec pół z cegły pół z kafli stary, zły, komin kapiasaty z sabaśnikiem, szafa duża przy drzwiach, stół o łąwy około niego, szafa mniejsza przy komórce, z wrzeciędzem, powała z tarcic dobra, podłoga zła, z izby do komory drzwi na zawiasach, hakach, z wrzeciędzem, i skublami, w niej powała podła zła, z komory na podwórze drzwi na zawiasach z zasuwą drewnianą, z sionki izba do stajni, ma zawiasach z wrzeciędzem, w stajni żłoby i drabiny dobre, podłogi nie masz. wrota na wyjazd stoczyste z tarcic na biegunach z wrzeciędzem. Cała ta karczma w ścianach dobra, przyczesi częścią nadgniłe, dach zły. stodoła karczmarska, o dwóch zapolach nowa, pokryta gontami*³⁰.

od 1603 r. a pierwszym było małżeństwo Jana i Katarzyny Słopieckich.

27 W. Kowalski, *Struktura społeczna szlachty ...*, ss. 154; 151.

28 *Lustracja województwa sandomierskiego 1664-1664*, cz. 1, wyd. H. Oprawko, K. Schuster, Kraków 1971, cz. 1, s. 57; W. Kowalski, *Struktura społeczna szlachty...*, ss. 144; 147; 151; 154; D. Kalina, *Przeszłość kulturowa na terenie gminy Nowiny*, Kielce-Nowiny 2022, s. 62.

29 AGAD ASK, sygn. oddz. XXXVI, nr 55 a, *Lustracja Klucza Kieleckiego Anno 1789*; drugi egzemplarz: Archiwum Państwowe w Radomiu, ZDP, sygn. 5 k. 190-191.

30 AGAD ASK, sygn. Dz. XXXVI, nr 55 a, *Lustracja Klucza Kieleckiego Anno 1789...*

W aktach austriackich z 1801 r. wymienione są dwie miejscowości Słopiec Rządowy i Słopiec Szlachecki.

Słopiec Rządowy vel Królewski należał do tzw. *Funduszu Instytutowego*, a obejmował wieś i wójtostwo. Dzierżawcami byli Franciszek i Feliks Krzyżanowscy (wójtostwo Szkoda, dożywocie). W 1808 r. we wsi było 10 domów zamieszkałych przez 18 rodzin, a wśród nich byli: 1 urzędnik, 7 chłopów, 2 chałupnicy i 2 tzw. pozostałych. Wszystkich ludzi było 56, w tym 10 mężczyzn i 34 kobiet³¹.

Wójtostwo obejmowało 32 morgi gruntu, w tym 24 grunty orne, 1 morga 150 prętów łąk i 78 prętów ogrodów. Było tu jeszcze inne 7 ogrodów będących własnością skarbu o powierzchni 122 prętów. W latach 1827-1833 trzymał je Szymon Krzyżanowski, a następnie przejął je Teresa Gąsiorowska dzierżawczyni folwarku kieleckiego. Dzięki swoim zabiegom włączyła do dzierżawionego przez siebie folwarku również wieś Suków oraz Wójtostwo Szkoda ze Słopcem³².

W pierwszej połowie XIX w. był tu nadal tartak wodny i chałupy włościan opisany w aktach Dyrekcji Ubezpieczeń³³.

W tym też czasie zaczęto intensywną eksploatację surowca marmurowego w dwu kamieniołomach w Słopczu Szlacheckim oraz Słopczu Rządowym, prowadzoną na potrzeby fabryki marmurów w Chęcinach. Zakład ten powstał w 1817 r. *po ustanowieniu Głównej Dyrekcji Górniczej, w której przewodniczył Tadeusz ks. Mostowski, za jego szczególnym staraniem urządzono fabrykę marmurów w Chęcinach, składającą się z pilarni o 4 piłach do rżnięcia takowych i polerowania. Otworzono wtedy główne łomy w Słopczu, w górach: Zygmuntońskiej, Zelejowej i Okrąglicy i rozpoczęto wyrabiać z nich rozmaite przedmioty*³⁴. Właśnie z tego materiału w podczas remontu kościoła kolegiackiego w Kielcach położono w całej świątyni³⁵.

Słopiec Rządowy został urządzony po powstaniu styczniowym (1864). Domy mieszkańców ustawiono przy dzisiejszej drodze wiejskiej, zaś z gruntu dawnego folwarku Szkoda, urządzono nową część wsi Słopiec Kolonię³⁶. W 1885 r. powstała dokładna mapa wsi³⁷.

31 *Słownik miejscowości i elity wiejskiej zachodniej Małopolski w latach 1772-1815...* wyd. internetowe: <http://www.gospodarka-galicji.pl>, data. 21.01.2021 r.

32 J. Piewk, *Ekonomia kielecka w latach 1789-1864*, Ostrowiec Świętokrzyski 2002, ss. 19; 40-42.

33 AP w Kielcach, DU, sygn. 305.

34 F. M. Sobieszkański, *Wycieczka archeologiczna w niektóre strony guberni radomskiej odbytej w miesiącu wrześniu br.*, Biblioteka Warszawska, R. 1851, cz. 4, R. 1852, cz. 1, ss. 28-48, cz. 4, ss. 180-212; S. Kowalczyński, *Marmury kieleckie dawniej...*, s. 6; tenże, *Marmury kieleckie...*, s. 15.

35 J. Pycia, *Nad Silicą*, Kielce 1938, s. 13.

36 AP w Kielcach, Urząd Gubernialny Kielecki do spraw Włościańskich, [*Słopiec Rządowy, gm. Szczecno - przedstawienie tabeli likwidacyjnej*] (1865-1910), sygn. 21/40/0/2.2/1121; AP w Kielcach, Komisarz do spraw włościańskich powiatu kieleckiego, [*Akta szczegółowe wsi: Słopiec Rządowy wieś i folwark gminy Szczecno. O prawach włościan do ziemi*] (1864-1912), sygn. 21/42/0/-/348.

37 AP w Kielcach, Zbiór kartograficzny, [*FOLWARK SŁOPIEC RZĄDOWY*] (1885), sygn. 21/460/0/1/1686' AP w Kielcach, Zbiór kartograficzny [*SŁOPIEC RZĄDOWY pow. kielecki*] (1943), sygn. 21/460/0/1/946; AP w Kielcach, Zbiór kartograficzny, [*SŁOPIEC RZĄDOWY pow. kielecki*] (1943), sygn. 21/460/0/1/947; AP w Kielcach, Zbiór kartograficzny, [*SŁOPIEC RZĄDOWY pow. kielecki*] (1943), sygn. 21/460/0/1/948; AP w Kielcach, Zbiór kartograficzny, [*SŁOPIEC RZĄDOWY pow. kielecki*] (1948), sygn. 21/460/0/1/212.

Po skonfiskowaniu dóbr biskupich wieś Słopiec stała się własnością rządową i weszły w skład Ekonomii Kieleckiej. Wówczas to młyn wydzierżawiony został J. Grzywaczewskiemu, a następnie A. Krzywickiemu. W 1818 r. zarówno wieś jak i młyn, przeszły w dzierżawę W. Gąsiorowskiej. W 1836 r. młyn został oddany w dzierżawę wieczystą J. Czerwińskiemu. W 1859 r. pozostała po nim wdowa Apollonia Czerwińska, zrzekła się praw dzierżawnych na rzecz Józefa Jędrzejewskiego, dotychczasowego rządcy dóbr Szczecno, przekazując mu młyn i staw z przynależnymi gruntami. Po jego śmierci młyn przechodzi na własność córki Joanny z Jędrzejewskich Tomalowej, która w sierpniu 1932 r. przekazała go w spadku Stanisławowi Tomali. Opuszczony został prawdopodobnie 1964 r. i pozostał w postaci ruiny.

Pierwotnie młyn w Słopcach posiadał dwa koła wodne, ustawione jedno obok drugiego. Prawdopodobnie były to koła śródsiębierne, które nie wymagały znacznego piętrzenia wody, gdyż woda doprowadzana była korytem usytuowanym na wysokości osi koła, powodując obrót koła w kierunku odwrotnym do prądu wody. Przy zastosowaniu turbiny, do komory turbinowej woda doprowadzana była kanałem dopływowym zwanym „pogródki”. Dopływ wody na turbinę zamykany był specjalnym urządzeniem, znajdującym się we wnętrzu turbinowni tzw. stawidłem.

Kat. 350
Słopiec. Most, karczma, 1914

Niniejsza niewielka książeczka powstała z inicjatywy Burmistrza Miasta i Gminy Daleszyce Dariusza Meresińskiego i Rady Miejskiej w Daleszycach. Jest jedną z 18 niewielkich pozycji prezentujących pierwsze kroki w dziele stworzenia pełniejszej opowieści o dziedzictwie narodowym na terenie miejscowości wchodzących w skład gminy Daleszyce.

f Dariusz Kalina
www.dariuszkalina.net

Dariusz Kalina, historyk, publicysta, badacz i popularyzator dziedzictwa narodowego z terenu dawnego województwa sandomierskiego. W latach 2001-2013 pracownik Regionalnego Ośrodka Badań i Dokumentacji Zabytków w Kielcach na stanowisku specjalista ds. kwerend źródłowych, a ostatnio pełnił obowiązki dyrektora Oddziału Terenowego Narodowego Instytutu Dziedzictwa w Kielcach. Od wielu lat jest inspiratorem i organizatorem konferencji i o charakterze kulturalnym, naukowym i popularno-naukowym dotyczących budownictwa rezydencjonalno-obronnego, zmagają związanych z urbanistyką oraz roziedleniem rycerstwa. Oto niektóre publikacje, w których znajdziemy jego artykuły: *Późnośredniowieczne zamki królewskie na terenie dawnego województwa sandomierskiego*, red. L. Kajzer, Kielce 2005; *Dzieje Chęcin, Chęciny* 2007, *Fundacje kancлера Krzysztofa Szydłowskiego*, red. W. Iwańczak, D. Kalina, R. Kubicki, M. Wardzyński, Lisów 2012; *Busko i jego Zdrój* red. D. Kalina, W. Legawiec, Busko 2014; *Na włoszczowskich grodach historii. Materiały z sesji naukowych odbytych w Gruszczyńcu, Ludyni, Olesznie, Włoszczowie poświęconych dziejom powiatu włoszczowskiego*, red. D. Kalina, Kielce-Włoszczowa 2012; *Parafia Krasocin na przestrzeni dziejów* red. D. Kalina, A. Malicki, Krasocin 2016; *Dziedzictwo kulturowe na terenie Gminy Chmielnik, Chmielnik* 2016; *Busko-Zdrój, Dzieje miasta w XIX-XX w., Budko-Zdrój* 2017; *Gmina Rytwiany. Dziedzictwo kulturowe, Rytwiany* 2017; *Miasto i Gmina Wiślica, Wiślica* 2018; *Z dziejów Włoszczowy i okolic*, red. I. Boratyn, M. Staniaszek, Włoszczowa 2020; *Parafia pw. św. Stanisława Biskupa i Męczennika w Tumlinie, Włoszczowa* 2021.

